

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ПОЗИЧКИ ЯК ПІДСТАВИ ДЛЯ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНЕ КОРИСТУВАННЯ РІЧЧЮ

Іван КАЛАУР,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права і процесу
юридичного факультету

Тернопільського національного економічного університету

SUMMARY

In the article was explored the legal nature of the loan contract and was defined his place among the other agreements aimed to the property transfers in uncompensated use. It was analyzed the criteria of selection loan contract in separate kind. In particular, special attention was paid to its gratuitousness. It was defined the features of loan contract and differences from similar contractual designs. Also author drafted the certain proposals for amendment to the Civil Code of Ukraine.

Key words: loan contract, legal nature of loan contract, features of loan contract, gratuitous use of property.

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито правову природу договору позички та з'ясовано його місце в системі інших договорів, спрямованих на передання майна в користування. Проаналізовано критерії виокремлення договору позички в самостійний вид, зокрема, особливу увагу приділено такій його невід'ємній рисі, як безоплатність. З метою з'ясування сутності договору позички також розкрито його характерні ознаки та проведено розмежування з подібними договірними конструкціями. Наголошено на недосконалому цивільно-правовому регулюванні відносин щодо безоплатного передання речей у тимчасове користування. З огляду на це, розроблено конкретні пропозиції та обґрунтовано необхідність унесення відповідних змін до Цивільного кодексу України.

Ключові слова: договір позички, правова природа договору позички, ознаки договору позички, безоплатне користування майном.

Постановка проблеми. У результаті реформування системи зобов'язального права України відбулось зростання ролі цивільно-правового договору як одного з найефективніших правових засобів опосередкування майнових відносин, зокрема передання майна в користування. Договори, спрямовані на передання майна в користування, є досить різноманітними й відрізняються своєю специфікою, зумовленою певними системними ознаками. Так, серед них за ознакою сплатності виділяють оплатні (різновиди договору найму, оренди) і безоплатні договори, до яких належить договір позички. Важлива роль останнього пояснюється його широким використанням як фізичними, так і юридичними особами. Крім того, незважаючи на те що сфера застосування договору позички є дещо обмеженою (зокрема, досить рідко використовується в підприємницькій діяльності), він набуває значного поширення в побутових відносинах і в галузі культури й мистецтва.

Договору позички присвячена глава 60 (ст. ст. 827–836) Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [1]. Водночас, можна стверджувати, що цивільно-правове регулювання вказаних правовідносин є досить поверховим, оскільки на законодавчому рівні залишилися не закріпленими більшість специфічних особливостей договору позички, які відрізняють його від інших договірних конструкцій. Це, у свою чергу, призводить до неоднозначного застосування та тлумачення норм законодавства й виникнення низки непорозумінь у правозастосовній практиці. Зокрема, дедалі частіше виникає чимало питань щодо відмежування договору позички від інших подібних правових інститутів, а саме: позики, майнового найму, дарування тощо.

До того ж особливості цивільно-правового регулювання договору позички як окремого виду договору, спрямованого на передачу майна в користування, залишаються поза

увагою дослідників. З огляду на це, фундаментальні напрацювання з означеного питання серед робіт українських науковців практично відсутні. Виняток становить дисертаційне дослідження В.О. Гончаренко на тему «Договір позички за римським приватним правом та його рецепція у сучасному цивільному законодавстві України» 2005 р. [2], у якому автор розкрила поняття, зміст і характерні ознаки договору позички (commodatum) за римським приватним правом і цивільним законодавством України, а також визначила характер і ступінь рецепції римсько-правових ідей, підходів та рішень щодо цього договору в цивільному законодавстві України.

Також потрібно відмітити, що й інші науковці у своїх працях торкалися окремих аспектів правової природи та нормативно-правового регулювання договору позички як підстави виникнення зобов'язання про передання майна в безоплатне тимчасове користування. Серед них можна назвати таких, як О.В. Воронова [3], Н.А. Д'ячкова [4], Ф.А. Тучин [4], С.М. Лепех [5], М.В. Парасюк [6], В.В. Посполітак [7] та ін. Проте дослідження названих науковців лише опосередковано торкалися порушеної проблеми й розкривали її під час вирішення інших проблемних питань науки цивільного права, що зумовлює теоретичну та практичну необхідність більш детального аналізу правової природи договору позички як підстави виникнення права безоплатного користування чужим майном.

Метою статті є з'ясування правової природи, ознак та особливостей цивільно-правового регулювання договору позички як підстави виникнення зобов'язання щодо передання речей у користування, а також його відмежування від подібних договірних конструкцій.

Викладення основного матеріалу. Договір позички має давню історію і був виокремлений ще в римському

приватному праві (приблизно в I ст. н. е.) через необхідність оформлення відносин з безоплатного передавання речей у тимчасове користування. В українському законодавстві вперше цей договір під назвою «договір безоплатного користування» з'явився у ЦК УРСР 1963 р. [8], де йому була присвячена глава 27. На сьогодні основні положення щодо правового регулювання вказаних правовідносин містяться в главі 60 ЦК України, а також в ст. 22 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [9], ст. 17 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» [10], ст. 16 Закону України «Про благодійництво та благодійні організації» [11], ст. 43 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [12] та інших нормативних актах.

Відповідно до ст. 827 ЦК України, за договором позички одна сторона (позичкодавець) безоплатно передає або зобов'язується передати другій стороні (користувачеві) річ для користування протягом встановленого строку. Як ми бачимо, своєрідність договору позички полягає в тому, що, передаючи річ у користування, позичкодавець не отримує зустрічного задоволення, прямої вигоди. З огляду на це, безоплатність як системоутворювальний фактор стала причиною виділення договору позички як самостійного виду договорів про передавання майна в користування.

Водночас на сьогодні склалася ситуація, за якої досить часто поняття позичка ототожнюється з поняттям позика. В українській мові «позика», «позичка» є словами однокореневими і походять від слова «позичати», яке означає одержувати/передавати певну річ на якийсь час, як у позику, так і в користування. Така зовнішня схожість понять не впливає на правові відмінності, що існують між ними. Для подолання негативного явища ототожнення двох різних правових конструкцій, що досить часто має місце (особливо на побутовому рівні), на нашу думку, серед іншого, потрібно не допускати використання в чинному законодавстві відповідних паронімів. З огляду на це, доцільною є зміна назви договору позички на «договір безоплатного користування», як це було передбачено ЦК УРСР 1963 р., оскільки саме безоплатність користування переданою річчю є однією з основних ознак, яка дає змогу виділити цей договір як самостійний вид.

Надалі для вирішення поставлених завдань потрібно розкрити правову природу, виділити специфічні ознаки договору позички, дослідити його елементи та провести розмежування з подібними договірними конструкціями. Насамперед розглянемо найпоширеніші класифікації договорів і місце серед них договору позички, що дасть змогу глибше зрозуміти його правову природу.

Договір позички є одним із видів цивільно-правових договорів, спрямованих на тимчасове передавання майна в користування. Об'єднання таких договорів в одну групу має нормативно-правове обґрунтування, оскільки ознака спрямованості є основою для формування правової бази, принципово відмінної від регулювання відносин, що мають іншу спрямованість (передавання майна у власність, виконання роботи й надання послуги тощо) [3, с. 58]. Отже, цивільно-правовий договір позички є домовленістю двох або більше сторін, яка спрямована на встановлення цивільних прав і обов'язків щодо тимчасового безоплатного користування індивідуально-визначеною річчю.

Залежно від зазначення підстави (цілі) договору для його дійсності, угоди поділяються на каузальні й абстрактні. Договори, де чітко визначено підстави для їх укладення, називаються каузальними (від лат. *causa* – причи-

на). Дійсність такого договору залежить від законності й досяжності мети. Абстрактними вважаються договори, де не визначено підстав для їх здійснення. Абстрактний договір є дійсний у будь-якому випадку, якщо дотримано його форму. Виходячи з цього, договір позички є каузальним, оскільки в ньому можна визначити чітку підставу для укладення – передача речі в тимчасове безоплатне користування іншій особі.

Враховуючи спосіб виникнення, розрізняють реальні, консенсуальні й формальні договори. Реальним є договір, який вважається укладеним не з моменту досягнення сторонами згоди, а з моменту здійснення певної дії, передачі майна. Консенсуальний договір – це договір, для укладення якого достатньо досягнення сторонами згоди за всіма його істотними умовами. Для укладення формального договору необхідні два моменти: узгодження волевиявлення сторін (консенсус) і вираження волі в певній формі, що визначена законом. З урахуванням вищевикладеного, а також виходячи з визначення договору, закріпленого в ст. 827 ЦК України й вимог до форми договору позички (ст. 828 ЦК України), залежно від конкретних умов він може бути як реальним, так і консенсуальним чи формальним.

Залежно від розподілу обов'язків між сторонами договори поділяють на односторонні та двосторонні (синалагматичні). Двосторонніми визнаються договори, у яких обидві сторони несуть взаємні обов'язки, а односторонніми визнаються договори, де лише одна сторона несе обов'язки, а інша має лише права й не несе обов'язків. Відповідно до ст. 626 ЦК України, договір є одностороннім, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або утриматися від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони. Як убачається, договір позички матиме синалагматичний характер, якщо він буде укладений за моделлю консенсуального договору або формального договору без попереднього передавання речі в користування. У таких випадках позичкодавець зобов'язаний передати річ у користування, а користувач – повернути її.

Відповідно, договір позички буде одностороннім у випадку, коли він укладається за моделлю реального або формального з передаванням речі в користування до моменту досягнення згоди контрагентів у встановленій формі. Це пояснюється тим, що в таких випадках, передавши річ у користування (а за формальної моделі договору додатково досягнувши згоди в установленій формі), позичкодавець надалі має тільки права, а користувач – тільки обов'язки.

Оскільки договір позички передбачає передачу майна в тимчасове користування, він є строковим договором. Проте чітких правил щодо встановлення строку глава 60 ЦК України не містить, а отже, договір позички може укладатися як на визначений, так і на невизначений строк. При цьому строк у договорі позички не може вважатись істотною умовою, а є звичайною умовою для цього виду договорів, згідно зі ст. 831 ЦК України, якщо сторони не встановили строку користування річчю, він визначається відповідно до мети користування нею. Тобто, якщо сторони не обумовили строк користування майном, договір не вважається неукладеним, а діє протягом строку, достатнього для досягнення мети, котру сторони мали на увазі при передачі речі. Так, якщо позичкодавцем було надано в користування приміщення для проведення благодійної акції, це приміщення має бути звільнене й повернено власнику відразу після закінчення благочинного заходу тощо. Якщо

ж строк користування річчю не встановлений у договорі та не може бути визначений метою користування річчю, він вважається укладеним на невизначений строк.

За наявності зустрічного задоволення (оплатністю) договори ділять на оплатні й безоплатні. Зміст більшості договірних цивільних правовідносин передбачає взаємне майнове надання його учасникам. У ринковому обігу укладаються також і угоди, за якими одна сторона зобов'язується надати певне майно іншій стороні без отримання від неї плати або іншого зустрічного задоволення – безоплатні договори. Саме до таких належить договір позички.

Зазначимо, що водночас із безоплатністю договору позички не можна говорити про повну відсутність для позичкодавця майнового інтересу, який може виявлятися у непрямих вигодах. Так, однією з переваг для позичкодавця може бути те, що, передавши в безоплатне користування своє майно, він звільняє себе як власника від тягаря утримання цього майна, оскільки такий обов'язок у більшості випадків переходить до користувача. Іншим прикладом може бути використання договору позички для опосередкованого забезпечення власникові зберігання майна та догляду за ним. Також указана договірна конструкція часто використовується з метою рекламування переданих у тимчасове безоплатне користування товарів позичкодавця тощо.

У науковій літературі безоплатний характер договору позички має дискусійний характер, оскільки деякі науковці передбачають можливість існування не лише безоплатної моделі договору позички, а й оплатної. Такий висновок робиться на підставі ч. 2 ст. 827 ЦК України, згідно з якою користування річчю вважається безоплатним, якщо сторони прямо домовилися про це або якщо це випливає із сутності відносин між ними. Тобто, в усіх інших випадках договір позички буде оплатним [13, с. 272].

З такою позицією важко погодитись, оскільки саме безоплатність є конститутивною ознакою договору позички, яка, серед інших, стала підставою для виокремлення його як самостійного виду договорів, спрямованих на передачу майна в користування. З огляду на це, вона не повинна обумовлюватись сторонами, оскільки витікає з самої природи договору. Так, у разі включення до договору позички умови про оплату, на нашу думку, виникатиме саме договір майнового найму (оренди), а не оплатної позички. За такої ситуації взагалі зводиться нанівець мета виокремлення самостійної договірної конструкції позички.

Для того щоб не виникало неправильного уявлення про можливість існування оплатного договору позички, О.В. Воронова пропонує викласти ч. 1 ст. 827 ЦК у такій редакції: «За договором позички одна сторона (позичкодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (користувачеві) річ у тимчасове користування без зустрічного майнового чи іншого надання другою стороною (користувачем)» [3, с. 61]. Така пропозиція, на нашу думку, є не доцільною, оскільки легальне визначення договору позички містить указівку на безоплатність передавання речі в користування. Тобто, у запропонованій редакції відбувається лише заміна: 1) слова «безоплатно» на словосполучення «без зустрічного майнового чи іншого надання другою стороною (користувачем)», що фактично не змінює змісту дефініції договору позички; 2) словосполучення «користування протягом установаженого строку» – на «тимчасове користування», що також є тотожними поняттями.

Більш доцільним, на наш погляд, вважається виняток ч. 2 ст. 827 ЦК України, оскільки вже саме обрання контра-

гентами для врегулювання майнових відносин між ними конструкції договору позички, передбачає спрямованість їхньої волі й волевиявлення на безоплатне передавання майна в користування. Тобто, така визначальна ознака договору позички, як безоплатність, виходячи з його правової природи, не потребує додаткової обумовленості між сторонами.

Крім порушених проблем, звертають на себе увагу й інші актуальні питання законодавчого визначення дефініції договору позички. Так, В.О. Гончаренко зазначає, що у визначенні вказаного договору в ЦК України є певні недоліки, зокрема, у ньому відсутня вказівка на стан речі, у якому вона підлягає поверненню з огляду на це, пропонується у визначенні договору позички ввести вказівку на те, що річ підлягає поверненню позичкодавцеві у стані, у якому особа її отримала, з урахуванням нормального зношення, чи у стані, указаному в договорі [2, с. 9–10]. Така пропозиція, на нашу думку, є не зовсім виправданою, оскільки обов'язок користувача повернути річ після закінчення строку договору в такому самому стані, у якому вона була на момент її передавання, передбачений у п. 3 ч. 2 ст. 833 ЦК України. До того ж конкретизувати в дефініції договору окремі обов'язки однієї зі сторін і робити її не виправдано громіздкою немає жодної необхідності.

Жваву дискусію в наукових колах викликає також положення ч. 3 ст. 827 ЦК України, згідно з яким до договору позички застосовуються положення глави 58 ЦК України про найм (оренду) майна. Враховуючи, що вказана норма не містить будь-якого обмеження чи уточнення, складається враження, що до договору позички застосовуються в повному обсязі всі положення стосовно оплатного користування майном при договорі найму (оренди). Однак такий хід думок є помилковим, інакше не було б необхідності виокремлення й законодавчого закріплення договору позички як самостійної договірної конструкції.

Для розв'язання порушеної проблеми науковцями пропонується різні шляхи її розв'язання. Зокрема, О.В. Воронова пропонує ч. 3 ст. 827 ЦК України викласти в такій редакції: «До договору позички застосовуються положення глави 58 цього Кодексу, якщо це не суперечить безоплатній природі відносин, що випливають з цього договору» [3, с. 62]. Більш виправданою з погляду юридичної техніки нормотворення є пропозиція В.О. Гончаренко, яка пропонує перелічити в ч. 3 ст. 827 ЦК України конкретні норми глави 58 ЦК України, що можуть застосовуватись до договору позички, і викласти вказану норму в такій редакції: «До договору позички застосовуються положення, передбачені частинами 1 та 3 ст. 760, ст. ст. 761, 763, 765, 767, 769, частиною 2 ст. 770, ст. ст. 771–776, 778–780, частиною 1 ст. 785, ст. ст. 786, 792–796, 798–805 цього Кодексу» [2, с. 10].

Розкриття правової природи договору позички буде не повним без з'ясування його характерних ознак. Враховуючи вищевикладене, можна виокремити такі його специфічні риси. Насамперед, потрібно відзначити, що договір позички спрямований на передавання речей у тимчасове користування, що поєднує його з усіма договорами, які опосередковують передавання майна в тимчасове користування й відмежовує від договорів іншої спрямованості.

Другою ознакою є те, що договір позички спрямований на передавання в тимчасове користування не будь-якого об'єкта цивільних прав, а лише речі, визначеної індивідуальними ознаками, тобто наділеної тільки їй властивими ознаками, що вирізняють її з-поміж інших однорідних ре-

чей, індивідуалізуючи її (абз. 1 ч. 1 ст. 184 ЦК України). Указаний висновок витікає з п. 3 ч. 2 ст. 833 ЦК України, який передбачає обов'язок користувача повернути річ після закінчення строку договору в такому самому стані, у якому вона була на момент її передавання. У цьому виявляється така властивість речі, визначеної індивідуальними ознаками, як незамінність (абз. 2 ч. 1 ст. 184 ЦК України). У цьому контексті варто відмітити, що речі як предмет договорів ще в римському приватному праві ділились на індивідуально визначені й визначені родовими ознаками, залежно від чого передбачався різний порядок виконання договорів і наслідки їх невиконання. У зобов'язаннях щодо передачі індивідуально визначених речей об'єктом зобов'язання була не будь-яка річ, а річ з певними, притаманними лише їй ознаками.

Третьою ознакою є безоплатність. Саме вона набуває вирішального значення для формування відповідного договірної типу та дає змогу відмежувати договір позички від інших договорів, спрямованих на передавання майна в тимчасове користування.

Четвертою ознакою є особливий суб'єктний склад. Так, відповідно до ч. 2 ст. 829 ЦК України, юридична особа, яка здійснює підприємницьку діяльність, не може передавати речі в безоплатне користування особі, котра є її засновником, учасником, керівником, членом її органу управління або контролю. Крім того, відповідно до п. 2.1 та абз. 3 п. 3.1 Типових правил користування бібліотеками в Україні, затверджених Наказом Міністерства культури від 05 травня 1999 р. № 275 [14], користувачами за договором позички можуть бути не лише повнолітні, а й неповнолітні та малолітні особи.

П'ятою ознакою є те, що договір позички укладається відповідно до мети, визначеної в договорі, а саме – користування річчю лише за її цільовим призначенням.

Деякі автори пропонують також виділяти й інші основні ознаки договору позички, зокрема, строковість [6, с. 95]. На нашу думку, така ознака не є специфічною лише для цього виду договорів і не впливає на їх індивідуалізацію, а тому не повинна належати до основних.

Розкривши характерні для договору позички риси, надалі потрібно здійснити його відмежування від подібних договірних конструкцій, що має неабияке значення не лише в теоретичному аспекті, а й для правильного застосування норм чинного законодавства на практиці. Так, насамперед, потрібно проаналізувати відмінності з договором позички, який є досить схожим як за назвою, так і за деякими притаманними йому ознаками, що досить часто створює конфліктні ситуації й непорозуміння між учасниками цивільних правовідносин, а також у сфері правосуддя. Наприклад, у рішенні Приморського районного суду м. Одеси від 16 березня 2011 р. щодо справи № 2-295/11 про стягнення заборгованості (коштів і відсотків за користування ними) терміни «позика» та «позичка» вживаються як рівнозначні, оскільки в тексті вказаного документа можна знайти посилання на один і той самий договір, який в одному випадку зазначається як «договір позички № К 0607261620», а в іншому – як «договір позики № К 0607261620» [15]. Незважаючи на це, під час вирішення справи суд керувався саме нормами, що стосуються договору позички, а не позички.

Враховуючи вищевикладене, потрібно охарактеризувати специфічні особливості, які дають змогу розрізнити два вказаних договори. Їх декілька.

По-перше, за договором позички річ передається в користування з умовою повернення тієї самої речі, при чому

право власності на неї зберігається за позичкодавцем (п. 3 ч. 2 ст. 833 ЦК України). Натомість, при позиці гроші або інші речі передаються позичальнику у власність, а поверненню підлягають кошти в такій самій сумі або речі, визначені родовими ознаками, у такій самій кількості, такого самого роду та такої самої якості, що були передані позичальнику позичкодавцем (ч. 1 ст. 1049 ЦК України).

По-друге, виходячи з вищевказаного, за загальним правилом за договором позички, якщо інше не передбачено домовленістю між сторонами, плоди й доходи від речі, переданої в безоплатне користування, належать позичкодавцю як власнику речі, а не користувачеві. При позиці ж навпаки, позичальник, як власник переданого майна, отримує право власності й на доходи, які це майно приносить.

По-третє, предметом договору позички є неспоживні речі, визначені індивідуальними ознаками, натомість, у позику передаються кошти або інші речі, визначені родовими ознаками (ст. 1046 ЦК України).

По-четверте, договір позички, виходячи з його правової природи, завжди є безоплатним, а договір позики може бути як оплатним, так і безоплатним.

По-п'яте, на відміну від договору позички, який може бути реальним, консенсуальним чи формальним, до позики застосовується лише конструкція реального або формального договору.

По-шосте, до договору позички можуть застосовуватися норми глави 58 ЦК України (майновий найм (оренда)), а до договору позики ці норми не застосовуються.

У правозастосовній практиці також часто зустрічаються випадки ототожнення договору позички з кредитним договором, за яким, відповідно до ч. 1 ст. 1054 ЦК України, банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати кошти (кредит) позичальникові в розмірі та на умовах, установлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит і сплатити проценти. Наприклад, як впливає з рішення Сихівського районного суду м. Львова від 20 січня 2012 р. щодо справи № 2-2688/11 про стягнення заборгованості за кредитним договором, сторони при укладенні додаткової угоди до основного кредитного договору щодо зміни розміру процентів за користування коштами, використовували саме термін позичка, що не відповідає правовій природі вказаних договірних правовідносин [16]. Так, основною відмінністю вказаних договорів є ознака оплатності, оскільки за користування кредитом позичальник зобов'язаний сплачувати проценти. По-друге, на відміну від договору позички, за яким у безоплатне користування передаються індивідуально-визначені речі, предметом кредитного договору є саме кошти, які надаються позичальникові у власність. Крім того, кредитодавцем може бути лише банк або інша фінансова установа, тоді як сторонами позички можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, крім винятків, чітко встановлених законодавством.

Договір позички має також спільні риси з договором зберігання, оскільки їх предметом є речі, визначені індивідуальними ознаками, які повертаються власнику. Однак якщо в договорі зберігання річ передається для зберігання, то в договорі позички – у користування. За загальним правилом користування річчю, переданою на зберігання, є порушенням договору, а в позиці таке користування є основною метою договору [4, с. 293]. Отже, головною відмінною ознакою договору позички та договору зберігання є зв'язок інтересів сторін договору. За договором позички передача речі здійснюється в інтересах особи, яка отримує

річ (користувача), а за договором зберігання передача речі забезпечує інтереси саме тієї сторони, яка передає річ (поклаждавця).

Наступним договором, який має схожість з позичкою за ознакою безоплатності, є дарування. Однак основна відмінність між ними полягає в тому, що при даруванні майно переходить у власність обдарованого, а при позичці переходу права власності не відбувається. По-друге, передачею речі обдарованому договірні відносини між сторонами припиняються, тоді як у договорі позички з моменту передачі речі вони, зазвичай, лише виникають.

Найбільш близький договір позички до договору майнового найму, за яким майно також передається в тимчасове користування. Саме тому до договору позички застосовуються положення глави 58 ЦК України, які не суперечать сутності вказаного договору. Проте головною відмінністю договору позички від договору найму (оренди) є саме безоплатний характер першого, тоді як оплатність другого є його істотною умовою.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що договір позички належить до цивільно-правових договорів, спрямованих на тимчасове передавання майна в користування, є казуальним, безоплатним, строковим, а також залежно від конкретних умов – реальним, консенсуальним або формальним. Договір позички може бути таким: 1) синалагматичним, якщо він укладений за моделлю консенсуального договору або формального договору без попереднього передавання речі в користування; 2) одностороннім – у випадку, коли він укладається за моделлю реального або формального з передаванням речі в користування до моменту досягнення згоди контрагентів у встановленій формі.

Договір позички істотно відрізняється від подібних правових інститутів, що доводить правильність виокремлення норм, які його регулюють, в окрему главу ЦК України. При цьому безоплатність є конститутивною ознакою договору позички, яка, серед інших, стала підставою для виділення його як самостійного виду договорів, спрямованих на передавання майна в користування. Саме тому вона не повинна обумовлюватись сторонами, оскільки витікає з самої природи договору. З огляду на це, доцільним є виняток ч. 2 ст. 827 ЦК України. Крім того, ефективне правове регулювання відносин з безоплатної передачі речей у тимчасове користування вимагає вдосконалення низки норм глави 60 ЦК України, що потребує подальших наукових досліджень у напрямі розробки безспірних моделей правового регулювання договору позички.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (зі змінами і доповненнями) // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

2. Гончаренко В.О. Договір позички за римським приватним правом та його рецесія у сучасному цивільному законодавстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : спец. 12.00.03. / В.О. Гончаренко ; Одеська національна юридична академія. – О., 2005. – 21 с.

3. Воронова О.В. Договори, спрямовані на безоплатне передавання майна в користування / О.В. Воронова // Держава та регіони. Серія «Право». – 2010. – № 1. – С. 58–64.

4. Д'ячкова Н.А. Договір позички / Н.А. Д'ячкова, Ф.А. Тучин // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – Харків, 2011. – № 1 (52). – С. 289–295.

5. Лепех С.М. Поняття договорів позики, кредиту та позички за законодавством України / С.М. Лепех // Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових праць. – Одеса : Юридична література, 2002. – Випуск 13. – 224 с.

6. Парасюк М.В. Місце та роль позички у договірних відносинах / М.В. Парасюк // Митна справа. – 2011. – № 1(73). – Ч. 2. – С. 94–96.

7. Посполітак В.В. Договір позички в Цивільному кодексі УРСР та Цивільному кодексі України: порівняльний аспект / В.В. Посполітак // Українське право. – 2003. – Ч. 1. – С. 164–170.

8. Цивільний кодекс України від 18.06.1963 р. (утратив чинність) // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1963. – № 30. – Ст. 463.

9. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 р. № 32/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 7. – Ст. 45.

10. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 25. – Ст. 283.

11. Про благодійництво та благодійні організації : Закон України від 16.09.1997 р. № 531/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 46. – Ст. 292.

12. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999 р. № 1045-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 45. – Ст. 397.

13. Научно-практический комментарий к гражданскому законодательству Украины : в 4 т. / [А.Г. Ярема, В.Я. Карabanь, В.В. Кривенко, В.Г. Ротань]. – К. : А.С.К., 2005. – Т. 3. – 928 с.

14. Про затвердження Типових правил користування бібліотеками в Україні : Наказ Міністерства культури України від 05.05.1999 р. № 275 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 28. – Ст. 1444.

15. Рішення Приморського районного суду м. Одеси від 16.03.2011 р. по справі № 2-295/11 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/15395060>.

16. Рішення Сихівського районного суду м. Львова від 20.01.2012 р. по справі № 2-2688/11 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/21847957>.